

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ГУЦУЛ ВАДИМ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК342.951(477)(043.3)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ
НАСЕЛЕННЯ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор

Соболь Євген Юрійович,

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка,

завідувач кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Шатрава Сергій Олександрович,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

професор кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування

кандидат юридичних наук, доцент

Тильчик В'ячеслав В'ячеславович,

Університет державної фіскальної служби України,

професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

Захист відбудеться «28» листопада 2019 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розіслано «26» жовтня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

К.М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Процеси європеїзації та глобалізації сучасного світу, суттєві соціальні зміни, посилення політичних взаємозв'язків з одного боку, поширення правового нігілізму, низький рівень правових знань населення, неможливість захистити свої права, ігнорування законів, недовіра до влади та невіра у справедливість правосуддя, з іншого, роблять розвиток правової освіти важливою складовою внутрішньої політики держави. Звідси випливає завдання державних органів щодо створення необхідних умов для набуття широкими верствами населення правових знань та навичок у їх застосуванні, забезпечення доступу громадян до джерел правової інформації¹.

Зауважимо, що питання правової освіти було певною мірою актуальним у різні історичні періоди, що залежало насамперед від соціально-економічного та політичного розвитку нашої держави. Генеза правової освіти свідчить про поступову зміну її змісту від виховання законослухняного підданого до виховання законослухняного громадянина, а пізніше – до формування «нового» громадянина, який усвідомлює свої права та обов'язки. Окрім того, сучасні умови розвитку країн світу у цілому та України, зокрема, вимагають від кожного уміння орієнтуватися у правовому просторі, не лише знати свої права та обов'язки, а й уміти їх захищати. Ця вимога є дуже важливою, оскільки багато злочинів та правопорушень вчиняються через незнання особою закону, хоча, як свідчить «презумпція знання закону», незнання закону не звільняє особу від відповідальності.

З огляду на викладене, сьогодні актуалізується вимога підвищення рівня правової освіти, особливо серед молоді, широке інформування про їх права та обов'язки. Така вимога підтверджується статистикою, відповідно до якої злочинність серед неповнолітніх осіб зростає з кожним роком. Так, за даними судової статистики, наданими Державною судовою адміністрацією України, протягом 2016 року на розгляді суддів суду першої інстанції перебувало 6 041 кримінальне провадження щодо 7 438 неповнолітніх. У 2017 році кількість кримінальних проваджень щодо неповнолітніх збільшилася. Зокрема, протягом року у судах першої інстанції перебувало на розгляді 6 408 кримінальних проваджень щодо 7 976 неповнолітніх осіб².

Слід констатувати, що на сьогодні в Україні не склалася система правової освіти на рівні формальної освіти: відсутні державні навчальні програми, які б передбачали можливість безперервної освіти, починаючи від дитячого садка і до закладу освіти, не розроблено стандарти вищої юридичної освіти, відсутня Концепція безперервної правової освіти та закон «Про правову освіту населення» тощо. Усе викладене вимагає нагального вирішення та комплексного дослідження

¹ Про Національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18.10.2001 р. № 992/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001>

² Злочини неповнолітніх: про що говорить статистика? URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/117843-zlochini-nerovnolitnikh-pro-scho-govorit-statistika>

зазначеної проблеми і зумовлює актуальність обраної теми дослідження, а також необхідність її розгляду на ґрунтовному дисертаційному рівні.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Питання формування та реалізації державної політики у галузі освіти були предметом дослідження таких науковців, як В. Б. Авер'янов, С. М. Алфьоров, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, О. В. Джафарова, М. І. Іншин, С. В. Ківалов, О. Ф. Кобзар, Т. О. Коломоєць, М. Ф. Криштанович, В. О. Кудря, В. П. Петков, В. М. Плішкін, О. О. Резнікова, Є. Ю. Соболь, В. В. Сокурєнко, С. В. Сьомін, В. В. Тильчик, В. Л. Фільштейн, А. П. Черненко, А. Г. Чубенко, С. О. Шатрава, О. С. Юнін, та ін.

Серед останніх наукових доробок з питань становлення, функціонування та розвитку правової освіти слід назвати дослідження таких науковців, як: С. В. Богачов «Теоретико-правові засади правової освіти в Україні» (2010), Л. В. Висоцька «Формування змісту правової освіти учнівської молоді в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» (2017), А. М. Гуз «Становлення та розвиток шкільної правової освіти в Україні (1991–2007 рр.): історичний і теоретико-методологічний аспект» (2010), О. П. Ковальська «Управління правовою освітою учнів у загальноосвітньому навчальному закладі» (2012), М. І. Легенький «Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері освіти» (2018), М. П. Мартинов «Організаційно-правові засади управління юридичною освітою в Україні» (2012), О. С. Полякова «Теоретико-методологічні засади становлення та розвитку правової освіти в Україні: публічно-управлінський аспект» (2018), О. В. Фатхутдінова «Правова освіта у дискурсі формування свідомості особистості» (2012) та ін.

Однак, у цих доробках більшість з названих науковців досліджували питання з погляду педагогічної науки і не торкалися проблеми адміністративно-правового забезпечення правової освіти населення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію основних положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896, Національної доктрини розвитку освіти, затвердженої Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002, Державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті та науці» на 2006–2010 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2005 р. № 1153, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схваленої Указом Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає у з'ясуванні сутності, принципів та завдань адміністративно-правового забезпечення правової освіти населення в Україні, застосуванні адміністративних процедур її формування,

забезпечення та реалізації суб'єктами здійснення державної політики у досліджуваній сфері, а також визначенні шляхів його вдосконалення на підставі аналізу вітчизняного та міжнародного досвіду.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- охарактеризувати правову освіту населення як об'єкт адміністративно-правового регулювання та один із напрямів правової політики держави;
- розглянути нормативно-правове забезпечення формування та реалізації державної правової політики щодо правової освіти населення;
- здійснити аналіз системи суб'єктів реалізації правової політики держави та забезпечення правової освіти населення;
- розкрити поняття та структуру адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації правової освіти населення;
- з'ясувати форми та методи забезпечення правової освіти населення;
- визначити адміністративні процедури реалізації правової освіти населення;
- охарактеризувати зарубіжний досвід формування та реалізації державної політики України щодо правової освіти населення;
- розробити пропозиції щодо розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів реалізації державної правової політики щодо правової освіти населення.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають під час здійснення адміністративно-правового забезпечення правової освіти населення.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади забезпечення правової освіти населення.

Методи дослідження. Відповідно до визначених мети та завдань в роботі використано низку загальнонаукових та спеціальних методів і способів наукового пізнання, застосування яких спрямоване на всебічний аналіз об'єкта і предмета дослідження. Так, *діалектичний* метод дав можливість з'ясувати правову природу та сутність правової освіти населення як об'єкта адміністративно-правового регулювання та одного із напрямів правової політики держави (підрозділ 1.1). *Логіко-семантичний* метод сприяв поглибленню понятійно-категоріального апарату у досліджуваній сфері, зокрема таких понять, як: «правова освіта як напрям державної політики державної політики» (підрозділ 1.1), «адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації правової освіти населення» (підрозділ 2.1); «форма та метод забезпечення правової освіти населення» (підрозділ 2.2); «адміністративна процедура реалізації правової освіти населення» (підрозділ 2.3). *Структурно-логічний* метод дав можливість визначити та систематизувати: принципи адміністративно-правового регулювання правової освіти (підрозділ 1.1); систему суб'єктів реалізації правової політики держави та забезпечення правової освіти (підрозділ 1.3); шляхи удосконалення адміністративного законодавства, що регламентує адміністративно-правове забезпечення правової освіти населення (підрозділи 1.2, 3.2). *Порівняльно-правовий* метод використовувався для вивчення позитивного зарубіжного досвіду з питань адміністративно-правового регулювання правової освіти Польщі, Іспанії, Канади,

США та інших країн з метою розвитку вітчизняного законодавства у контексті сучасних євроінтеграційних процесів (розділ 3). Методи *класифікації* та *групування* застосовувалися для виділення основних ознак таких понять, як адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації правової освіти населення (підрозділ 1.1); форми забезпечення правової освіти (підрозділ 2.2); система безоплатної правової допомоги (далі – БПД) як одна з найбільш поширених адміністративних процедур щодо правової просвіти населення (підрозділ 2.3). Використання таких логічних методів, як *аналіз*, *синтез*, *аналогія* простежується протягом усього наукового дослідження.

Нормативну основу роботи склали Конституція України, закони України, інші нормативно-правові акти, які регулюють правовідносини у сфері правової освіти, а також законодавство зарубіжних країн у цій галузі.

Емпіричну базу дисертації становлять відомості, що містяться на офіційних веб-сайтах суб'єктів, що здійснюють формування та реалізацію правової освіти населення, вітчизняна та зарубіжна література, публікації у засобах масової інформації за цією тематикою.

Наукова новизна отриманих результатів обумовлена тим, що запропонована тема дисертації є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень, у якому розглянуто адміністративно-правове забезпечення правової освіти населення. Основні положення, що мають елементи новизни, полягають у такому:

уперше:

– обґрунтовано необхідність розробки Концепції безперервної правової освіти населення, положення якої спрямовані на забезпечення адміністративно-правового регулювання правової освіти;

– доведена необхідність ухвалення Закону України «Про правову освіту населення», структура якого повинна містити: Розділ I. Загальні положення; Розділ II. Формальна правова освіта, який складається з підрозділів: дошкільна правова освіта; шкільна правова освіта (початкова, базова середня, профільна середня); професійно-технічна правова освіта; правова освіта на рівні закладів вищої освіти; Розділ III. Неформальна правова освіта; Розділ IV. Інформальна правова освіта; Розділ V. Взаємодія суб'єктів органів публічної влади з некомерційними організаціями щодо реалізації правової освіти населення; Розділ VI. Інформаційне забезпечення правової освіти населення; Розділ VII. Контроль у сфері правової освіти населення;

– надано авторські визначення понять «правова освіта як напрям державної політики», «адміністративно-правове регулювання правової освіти», «адміністративно-правовий механізм реалізації правової освіти», «адміністративна процедура реалізації правової освіти»;

– обґрунтовано необхідність розмежування повноважень Міністерства освіти і науки (далі – МОН України) та Міністерства юстиції України (далі – Мін'юст України) залежно від видів освіти. Акцентовано на необхідності оптимізації роботи МОН України на рівні формальної освіти з питань розробки державних стандартів з правової (юридичної) освіти, запровадження системної,

наскрізної правової освіти на рівні дошкільної, шкільної, вищої освіти. Водночас Мін'юст, як провідний орган у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної правової політики, має спрямовувати свою діяльність на здійснення загального управління на неформальному рівні: у сфері надання безоплатної первинної правової допомоги та безоплатної вторинної правової допомоги; міжнародно-правового співробітництва, зокрема й у сфері правової освіти;

– запропоновано визнати юридичні клініки суб'єктами надання безоплатної правової допомоги; внести зміни до Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України, закріпивши обов'язок зарахування участі студентів у роботі юридичної клініки до навчальної та виробничої практик; включити роботу викладачів-кураторів у юридичній клініці до навчального навантаження;

удосконалено:

– визначення понять «форма реалізації правової освіти», «метод реалізації правової освіти»;

– виокремлення характерних ознак адміністративно-правового регулювання правової освіти, правової освіти як напрямку державної політики;

– систему принципів адміністративно-правового регулювання правової освіти населення;

– систему суб'єктів реалізації правової політики держави та забезпечення правової освіти, що являє собою ієрархічно побудовану структуру, яка включає 1) суб'єкти забезпечення правової політики – Верховна Рада України та Президент України; 2) суб'єкти забезпечення і реалізації правової політики – МОН України та Мін'юст України; 3) суб'єкти реалізації правової політики – центральні та місцеві органи виконавчої влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, навчальні та культурні заклади, юридичні клініки, наукові установи, видавництва і видавничі організації, засоби масової інформації (далі – ЗМІ) у сфері правової освіти, а також правоосвітні громадські організації;

– класифікацію організаційних форм забезпечення правової освіти: а) залежно від суб'єктів забезпечення правової освіти; б) залежно від змісту діяльності запропоновано розрізняти організаційні форми забезпечення правової освіти під час: 1) правового навчання у закладах освіти різного рівня; 2) правової інформаційно-роз'яснювальної роботи; 3) правового консультування;

набули подальшого розвитку:

– основні організаційні форми забезпечення правової освіти відповідно до таких суб'єктів: Верховна Рада України – парламентські слухання; органи виконавчої влади – наради, лекції, семінари, тренінги, флешмоби, вуличне інформування, підписання меморандумів, виїзне консультування, форуми; заклади вищої освіти (далі – ЗВО) – інтерактивні лекції, круглі столи, семінари, юридичні клініки; бібліотеки та ЗМІ – виступи, інтерв'ю, телевізійні передачі, журналістські розслідування;

– класифікація форм забезпечення правової освіти населення відповідно до юридичних наслідків: правові (нормотворчі, правозастосовні та контрольні),

організаційні та матеріально-технічні форми;

– пропозиції з удосконалення адміністративно-правового законодавства в частині формування та реалізації правової освіти в умовах євроінтеграції, що стосуються, зокрема, ухвалення Концепції безперервної правової освіти населення та Закону України «Про правову освіту населення», а також внесення змін до чинних нормативно-правових актів щодо діяльності юридичних клінік як суб'єкта здійснення правової освіти; взаємодії суб'єктів, що формують та реалізують державну політику з правової освіти населення; урегулювання питання контрольних повноважень Мін'юсту України та його територіальних органів за станом правової освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що висновки і пропозиції, викладені у дисертації, становлять науково-теоретичний та практичний інтерес, використовуються і можуть бути використані у:

– *науково-дослідній роботі* – положення та висновки дисертації можуть становити підґрунтя для наукових досліджень, пов'язаних із розробкою питань щодо сутності адміністративно-правового забезпечення правової освіти населення (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *нормотворчості* – для розробки Закону України «Про правову освіту населення», Концепції про безперервну правову освіту, надання пропозицій щодо удосконалення Закону України «Про безоплатну правову допомогу», інших нормативно-правових актів, що регулюють питання правової освіти населення;

– *правозастосуванні* – для розробки пропозицій щодо удосконалення адміністративно-правового забезпечення правової освіти населення (акти впровадження Головного територіального управління юстиції Закарпатської області, Головного територіального управління юстиції у Полтавській області, Головного територіального управління юстиції у Кіровоградській області);

– *навчальному процесі* – під час викладання курсів «Адміністративне право України» та інших спеціальних курсів у юридичних закладах вищої освіти, а також написання монографій, підручників, посібників (акт впровадження Маріупольського інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розробки проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення й висновки оприлюднені дисертантом на науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми національного законодавства» (м. Кропивницький, 18 квітня 2019 р.); «Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України» (м. Харків, 11 квітня 2019 р.); «Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики» (м. Дніпро, 17 травня 2019 р.); «Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики» (м. Одеса, 7–8 грудня 2018 р.); «Актуальні проблеми національного законодавства» (м. Кропивницький, 8 листопада 2018 р.).

Структура та обсяг дисертації відповідає предмету, меті, завданням та методології дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг

дисертації становить 231 сторінку. Список використаних джерел складається із 219 найменувань і займає 22 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації; визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами; розкрито мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, окреслено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості щодо апробації результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади забезпечення реалізації правової політики держави щодо правової освіти населення» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Правова освіта населення як об'єкт адміністративно-правового регулювання та один із напрямів правової політики держави»* досліджено генезу правової освіти, що свідчить, по-перше, про трансформацію змісту правової освіти на всіх етапах історичного розвитку залежно від соціально-економічної, політичної, культурної трансформації суспільства; по-друге, про дослідження цього поняття як складової системи освіти, зокрема у контексті шкільної освіти; по-третє, про відсутність комплексного дослідження правової освіти населення як окремого виду діяльності органів публічної адміністрації.

Наведено тлумачення поняття «правова освіта» з погляду різних наук, зокрема філософії, педагогіки та права. Здійснено аналіз правової освіти населення як одного з напрямів політики держави та виокремлено її ознаки, а також як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Розглянуто систему правової освіти, яка включає систему суб'єктів реалізації правової освіти, систему навчальних закладів, систему засобів виховного та навчального впливу, систему уявлень, настанов, концепцій тощо. Визначено сутність адміністративно-правового регулювання правової освіти та охарактеризовано його основні ознаки. Акцентовано увагу на системі принципів правової освіти та запропоновано закріпити їх у чинній Національній програмі правової освіти населення, а також у запропонованих Концепції безперервної правової освіти населення та законі «Про правову освіту населення», оскільки саме це надає визначеним принципам загальнообов'язкового характеру.

У підрозділі 1.2 *«Нормативно-правове забезпечення формування та реалізації державної правової політики щодо правової освіти населення»* здійснено аналіз правового регулювання суспільних відносин у сфері правової освіти населення в Україні, що здійснюється цілісною системою джерел права, яка складається із законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів. У цьому сенсі систему нормативно-правових актів у сфері правової освіти населення становлять закони України та підзаконні нормативно-правові акти, до яких належать нормативно-правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, МОН України, Мін'юсту України та їх територіальних органів,

нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування, локальні нормативно-правові акти, а також міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Верховною радою України. Незважаючи на визначені позитивні положення розглянутих підзаконних нормативно-правових актів, акцентується увага на низькому рівні врегулювання питань правової освіти. Зауважено, що наявні на сьогодні Концепції розглядають правову освіту як складову освіти у цілому, громадянської освіти, а тому не визначають її як окрему компетентність. Багато положень, визначених у нормативно-правових актах, що регулюють питання правової освіти на загальнодержавному рівні залишаються не виконаними або не відповідають сучасним вимогам розвитку суспільства. Нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування характеризуються формальним підходом до їх змісту, що виявляється у безпосередньому повторенні пунктів загальнодержавних програм, без урахування місцевих потреб та особливостей. Наголошено на необхідності ухвалення Закону України «Про правову освіту», який би регулював питання організації та реалізації правової освіти у цілому та Концепції безперервної правової освіти населення.

У підрозділі 1.3 «Система суб'єктів реалізації правової політики держави та забезпечення правової освіти населення» здійснено аналіз системи суб'єктів реалізації правової політики держави та забезпечення правової освіти, яка включає: 1) суб'єкти забезпечення правової політики – Верховна Рада України та Президент України; 2) суб'єкти забезпечення та реалізації правової політики – МОН України та Мін'юст України; 3) суб'єкти реалізації правової політики – центральні та місцеві органи виконавчої влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, навчальні та культурні заклади, юридичні клініки, наукові установи, видавництва і видавничі організації, ЗМІ у сфері правової освіти, а також правоосвітні громадські організації. Акцентовано на необхідності оптимізації роботи МОН України з питань розробки державних стандартів з правової (юридичної) освіти, запровадження системної, наскрізної правової освіти на рівні дошкільної, шкільної, вищої освіти, що вимагає виокремлення правової компетентності в освітніх стандартах, корекції навчальних планів щодо переходу до практичного спрямування навчання. Запропоновано МОН України у співпраці з Мін'юстом України розробити навчальну програму з правознавства, яка б передбачала наскрізне вивчення цього предмета, починаючи з дошкільного навчання. Доведено, що важливою функцією Мін'юсту України та його територіальних органів є здійснення контролю за станом організації правової освіти, однак на сьогодні це питання не врегульоване жодним нормативним документом, отже, існує нагальна необхідність урегулювання питання проведення перевірок стану правової освіти з боку Мін'юсту України та його територіальних органів. Запропоновано включити до складу Всеукраїнської та територіальних міжвідомчих координаційно-методичних рад (далі – МКМР) представників недержавних організацій юридичного спрямування, а також у Положенні про Всеукраїнську міжвідомчу координаційно-методичну раду урегулювати питання співпраці суб'єктів реалізації правової освіти, тобто визначати принципи міжвідомчої взаємодії, її форми, методи, що сприятиме покращенню взаємодії

суб'єктів реалізації правової освіти. Визначена необхідність правового врегулювання повноважень місцевих державних адміністрацій як суб'єкта реалізації державної політики у сфері правової освіти.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації правової політики держави щодо правової освіти населення» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Поняття та структура адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації правової освіти населення»* з погляду діяльнісного підходу охарактеризовано адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації правової освіти населення, який передбачає урегульовану нормами адміністративного права діяльність суб'єктів реалізації правової освіти щодо створення умов для здійснення державної правової політики у сфері правової освіти населення, її охорони та захисту. На основі аналізу різних поглядів науковців наведено визначення дефініції «адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації правової освіти населення» та виокремлено її суттєві ознаки. Охарактеризовано широкий та вузький підходи до структури адміністративно-правового механізму правового забезпечення. Розглядаючи це поняття у вузькому сенсі, до його структури віднесено нормативну, інституційну, функціональну складові та здійснено їх характеристику. Доведено, що виокремлення наведених складових, їх взаємозв'язок та взаємодія сприяють створенню дієвого адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації правової освіти населення.

У підрозділі 2.2 *«Форми та методи забезпечення правової освіти населення»* здійснено аналіз понять «форма забезпечення правової освіти» та «метод забезпечення правової освіти», виокремлено їх основні ознаки. Охарактеризовано правові, організаційні та матеріально-технічні форми забезпечення правової освіти населення. З'ясовано, що організаційними формами, які реалізуються Верховною Радою України є парламентські слухання; органами виконавчої влади – проведення нарад, лекцій, семінарів, тренінгів, флешмобів, вуличного інформування, підписання меморандумів, виїзного консультування, форумів; ЗВО – юридичні клініки; бібліотек та ЗМІ – виступи, інтерв'ю, телевізійні передачі, журналістські розслідування тощо. Доведено, що матеріально-технічні форми забезпечення правової освіти населення пов'язані зі здійсненням матеріально-технічних операцій, а саме: видання юридичних актів, складання звітів, ведення діловодства, здійснення статистичних досліджень, прогнозів щодо правової освіти населення. Акцентовано, що характерним для сфери правової освіти є метод переконання, який у сфері реалізації правової освіти являє собою комплекс правоосвітніх та правопросвітніх заходів, що здійснюються суб'єктами реалізації правової освіти, з метою підвищення правової грамотності населення та забезпечення дотримання громадянами норм законів. Запропоновано, з погляду методу координації дій, розмежувати повноваження МОН України та Мін'юсту України: створення умов для реалізації державної політики щодо правової освіти на рівні формальної освіти, починаючи від дошкільних закладів освіти і закінчуючи ЗВО, має належати МОН України.

Водночас створення умов для реалізації державної політики щодо правової освіти на рівні неформальної освіти, а саме: реалізації правопросвітницьких проектів, надання безоплатної правової допомоги усіма її суб'єктами тощо, має належати Мін'юсту України.

У підрозділі 2.3 «Адміністративні процедури реалізації правової освіти населення» визначено поняття адміністративної процедури реалізації правової освіти населення, виокремлено адміністративні процедури у сфері реалізації правової освіти населення, які охоплюють увесь спектр діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування з унормування, організації, контролю та нагляду щодо реалізації правової освіти населення. Розглянуто адміністративну процедуру надання безоплатної правової допомоги, виокремлено її ознаки. Наведено систему суб'єктів безоплатної правової допомоги в Україні, яка складається з Координаційного центру з надання правової допомоги, регіональних (в областях) та місцевих (у містах) центрів, що підпорядковуються Координаційному центру, бюро з надання БПД на рівні територіальних громад, роботу яких забезпечують регіональні та місцеві центри, а також громадських приймалень при територіальних управліннях юстиції, органах місцевого самоврядування, громадських організаціях. Окрім того, з метою надання БПД у віддалених населених пунктах центрами з надання БПД створюються мобільні та дистанційні пункти надання БПД. Слід зауважити, що система БПД повинна поєднувати надання первинної та вторинної БПД центрами вторинної БПД, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями. У цьому сенсі актуалізується питання щодо механізму взаємодії між зазначеними суб'єктами надання БПД, отримувачами правових послуг, владними інституціями та установами. При цьому звертається увага, що законодавство, зокрема Закон України «Про безоплатну правову допомогу», не виокремлює принцип координації діяльності суб'єктів надання БПД, що є значним недоліком. Акцентовано увагу на проблемах надання БПД, пов'язаних із заміною адвоката, оплатою послуг адвоката, плинністю кадрів та запропоновано шляхи їх вирішення.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення формування та реалізації державної правової політики щодо правової освіти населення» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Зарубіжний досвід формування та реалізації державної політики України щодо правової освіти населення» проаналізовано досвід країн світу щодо формування та реалізації державної політики у сфері правової освіти населення. Охарактеризовано міжнародне законодавство, що визначає загальні підстави реалізації правової освіти, а також національне законодавство окремих країн, що дозволило виокремити позитивний досвід, який потребує імплементації до вітчизняного процесу реалізації правової освіти населення. До позитивного досвіду віднесено: наявність стандартів безперервної правової освіти (усі країни ЄС); передбачення обов'язку та персональної відповідальності членів Ради шкільних піклувальників, посадових осіб шкільних округів та інших керівників шкіл у разі незабезпечення безпечного і привітного навчального середовища,

вільного від дискримінації, переслідувань і насильства (Британська Колумбія); створення спеціального підрозділу при Міністерстві освіти, покликаного виконувати роль координатора заходів, передбачених Планом в галузі освіти в дусі миру і дотримання прав людини і надавати школам належну подальшу підтримку (Іспанія); закріплення вимог щодо необхідності професійної підготовки учителів до викладання визначених компетенцій, а також передбачення методів діагностування сформованих компетентностей (Іспанія); необхідність реалізації правової освіти у неправових вищих закладах освіти (Польща). Охарактеризовано навчальні програми та практики правової освіти населення, основною ознакою яких є практичне спрямування цього навчання, серед яких навчальні програми «Освіта в ім'я миру» (Боснія та Герцеговина), «Кожен має право/кожен правий?» (Австрія), «Світ навколо нас» (Канада), «Припини!» (США), «Street Law» (США).

У підрозділі 3.2 «Розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів реалізації державної правової політики щодо правової освіти населення» запропоновано шляхи удосконалення законодавства з питань правової освіти населення. Доведено, що на сьогодні в Україні ще не створена система правової освіти населення. Йдеться про систему формальної правової освіти, яка здійснюється за освітніми програмами у навчальних закладах різних рівнів, починаючи з дошкільної освіти і закінчуючи ЗВО, відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій). З цією метою запропоновано: розробити та ухвалити Концепцію безперервної правової освіти населення, а також Закон України «Про правову освіту населення»; створення при МОН України підрозділу з координації заходів з правової освіти населення, метою якого є координація діяльності навчальних закладів та їх належної організаційної, методичної, наукової підтримки у сфері правової освіти; створення системи підготовки та підвищення кваліфікації учителів правознавства; удосконалення законодавчої регламентації діяльності юридичних клінік як суб'єкта здійснення правової освіти; надання можливості студентам п'ятого курсу (магістратура) юридичних факультетів ЗВО викладати предмети правового циклу у середніх закладах освіти; удосконалення адміністративного законодавства в частині закріплення взаємодії суб'єктів, що формують та реалізують державну політику з правової освіти населення; урегулювання питання проведення перевірок стану правової освіти з боку Мін'юсту України та його територіальних органів шляхом розробки та ухвалення відповідним наказом Мін'юсту Положення про Порядок проведення органами юстиції перевірок стану правової освіти, який на сьогодні втратив чинність.

ВИСНОВКИ

Дослідження проблеми адміністративно-правового забезпечення правової освіти населення дозволяє зробити такі висновки:

1. Виокремлено основні ознаки правової освіти як напряму державної політики: здійснюється державою в особі відповідальних за вироблення та реалізацію цієї політики органів законодавчої і виконавчої влади, органів місцевого самоврядування на підставі відповідних нормативно-правових актів; є

діями, спрямованими на досягнення стратегічних цілей правової освіти, що полягають у визначенні філософії, стратегій пріоритетів тощо; є одним із ключових факторів щодо реалізації демократичних процесів, необхідних для вирішення сучасних проблем становлення правової демократичної держави; відповідає сучасним вимогам суспільства, які є основою усіх перетворень у суспільстві, тобто має здатність реагувати на зміни політичного, економічного, соціального, культурного розвитку країни; є безперервною, тобто здійснюється протягом життя людини; задовольняє правові потреби як держави у цілому, так і окремої особистості, зокрема; враховує як особливості та традиції національної правової системи, так і відповідає світовим тенденціям розвитку правової освіти; є доступною, що досягається шляхом створення рівних можливостей для кожного, незалежно від національності, статі, віросповідання, мови тощо; її реалізація передбачає взаємодію державних органів з регіональними структурами та міжнародними організаціями й установами.

2. Зазначається, що сутність адміністративно-правового регулювання правової освіти полягає у врегульованій нормами адміністративного законодавства цілеспрямованій, систематичній, послідовній діяльності органів публічної адміністрації, спрямованій на упорядкування суспільних відносин у сфері правової освіти, їх реалізацію, розвиток та охорону за допомогою адміністративно-правових заходів. Виокремлено такі характерні ознаки адміністративно-правового регулювання правової освіти: 1) державно-вольовий характер, оскільки владним суб'єктом є держава; 2) нормативно-правове закріплення, тобто здійснюється на підставі чинних нормативно-правових актів, що регулюють питання забезпечення та реалізації правової освіти; 3) здійснення впливу всієї системи адміністративно-правових засобів на об'єкт регулювання; 4) цілеспрямованість діяльності суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері правової освіти, її системність та послідовність.

3. З'ясована необхідність здійснення функції контролю за станом організації неформальної правової освіти, що вимагає законодавчого урегулювання цього питання, оскільки на сьогодні це питання не врегульоване жодним нормативним документом.

4. Визначено поняття адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації правової освіти населення як закріпленої нормами адміністративного права сукупності адміністративно-правових засобів, що впливають на поведінку суб'єктів суспільних відносин у сфері правової освіти населення, які виникають у процесі їх владно-розпорядчої діяльності, спрямованих на створення необхідних умов для забезпечення та реалізації правової освіти населення відповідно до завдань, визначених державою, з метою отримання бажаного кінцевого результату. На підставі здійсненого аналізу з'ясовано: 1) ознаки адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації правової освіти населення: юридичною підставою механізму забезпечення реалізації правової освіти населення є адміністративно-правові норми; має системний характер, що виявляється у здійсненні за допомогою сукупності адміністративно-правових засобів; має цільову спрямованість; характеризується владно-розпорядчою

діяльністю суб'єктів реалізації державної правової політики у сфері правової освіти населення; спрямований на створення необхідних умов для вирішення завдань, визначених державою, у сфері правової освіти населення; 2) структуру адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації правової освіти населення, складовими якої є нормативна – являє собою сукупність норм вітчизняних та міжнародних нормативно-правових актів, що регулюють адміністративно-правове забезпечення реалізації правової освіти населення; інституційна – сукупність суб'єктів забезпечення та реалізації державної політики у сфері правової освіти населення, а також їх повноважень щодо створення умов для формування та реалізації цього процесу; функціональна – являє собою процес практичної реалізації юридичних приписів у правомірних діях суб'єктів забезпечення реалізації правової освіти населення.

5. Запропоновано виокремлення форм забезпечення правової освіти населення відповідно до юридичних наслідків: правові (нормотворчі, правозастосовні та контрольні), організаційні та матеріально-технічні форми та розкрито їх сутність. Зазначено, що основною правовою формою забезпечення правової освіти Верховною Радою України, Президента України є нормотворча; Кабінету Міністрів України, МОН України, Мін'юсту України та їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування – правозастосовна; усіх зазначених вище суб'єктів реалізації та забезпечення правової освіти населення, а також Державної служби якості освіти – контрольна. Доведено значення матеріально-технічних форм забезпечення правової освіти населення, як таких, що пов'язані зі здійсненням матеріально-технічних операцій (видання юридичних актів, складання звітів, ведення діловодства, здійснення статистичних досліджень, прогнозів щодо правової освіти населення), які служать для обслуговування процесу управління та інших форм управлінської діяльності у сфері правової освіти, а також спрямовані на створення нормальних умов для здійснення суб'єктами формування та реалізації державної політики у досліджуваній сфері своїх адміністративних функцій.

6. Доведено, що адміністративну процедуру реалізації правової освіти населення слід розглядати як нормативно встановлений порядок здійснення суб'єктами забезпечення правової освіти населення дій з реалізації їх компетенцій щодо створення умов для формування, поширення та застосування правових знань широкими верствами населення. Запропоновано таку систему адміністративних процедур: процедури, що передбачають порядок ухвалення нормативних актів у сфері правової освіти населення; організації роботи державних органів, органів місцевого самоврядування щодо реалізації правової освіти населення; здійснення повноважними суб'єктами правоосвітньої діяльності; здійснення повноважними суб'єктами консультативної діяльності; здійснення повноважними суб'єктами правопросвітницької діяльності; розгляду звернень громадян щодо реалізації їх прав та законних інтересів у сфері правової освіти; контрольно-наглядові процедури у сфері реалізації правової освіти населення.

7. Аналіз дослідження зарубіжного досвіду формування та реалізації державної політики щодо правової освіти населення доводить її активний розвиток на рівні формальної освіти, на відміну від України, що дозволяє говорити про створення у цих країнах структурованої системи правової освіти, яка охоплює навчальні заклади всіх рівнів освіти – від початкової школи (а в деяких країнах з дитячого садка) до вищої школи та включає спеціалізовані програми спеціальної, технічної та професійної освіти.

8. Визначено позитивні положення зарубіжного законодавства щодо формування та реалізації державної політики з правової освіти населення, до яких віднесено: 1) пріоритетну роль міністерств освіти у сфері формальної правової освіти населення та їх повноваження щодо визначення політики в питаннях освіти, розробки навчальних програм, підготовки навчально-методичних матеріалів, підготовки викладачів та іншого навчального персоналу, методології викладання і навчання, наукових досліджень, поширення інформації; 2) створення спеціального координаційного підрозділу при Міністерстві освіти з правової освіти населення; 3) персональну відповідальність членів Ради шкільних піклувальників, посадових осіб шкільних округів та інших керівників шкіл у разі невиконання ними обов'язку забезпечення належних умов надання правової освіти.

9. Запропоновано шляхи розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів реалізації державної правової політики щодо правової освіти населення України, до яких віднесено необхідність: 1) ухвалення Закону України «Про правову освіту населення», структура якого повинна містити: Розділ I. Загальні положення; Розділ II. Формальна правова освіта, який складається з підрозділів: дошкільна правова освіта; шкільна правова освіта (початкова, базова середня, профільна середня); професійно-технічна правова освіта; правова освіта на рівні ЗВО; Розділ III. Неформальна правова освіта; Розділ IV. Інформальна правова освіта; Розділ V. Взаємодія суб'єктів органів публічної влади з некомерційними організаціями щодо реалізації правової освіти населення; Розділ VI. Інформаційне забезпечення правової освіти населення; Розділ VII. Контроль у сфері правової освіти населення. Закон повинен бути спрямований на створення системи правової освіти населення, що охоплює всі рівні та види освіти з метою формування правових знань, а також свідомого ставлення осіб до дотримання закону у повсякденному житті та навичок його застосування; 2) розробки Концепції безперервної правової освіти населення, яка повинна охоплювати правове навчання від дошкільних навчальних закладів до закладів вищої освіти. На наш погляд, запропонована Концепція має містити такі розділи: 1. Вступ – сучасні виклики, пов'язані з необхідністю надання безперервної правової освіти, характеристика наявного відповідного міжнародного та вітчизняного законодавства, визначення стратегічних напрямів правової освіти; 2. Мета і завдання правової освіти; 3. Принципи реалізації Концепції; 4. Система безперервної правової освіти – відповідно до рівнів (дошкільна, шкільна, професійно-технічна, вища, освіта дорослих) та видів освіти (формальна, неформальна, інформальна); 5. Правоосвітні компетентності –

відповідно до рівнів освіти (дошкільна, шкільна, професійно-технічна, вища, освіта дорослих); 6. Очікувані результати реалізації Концепції; 3) ухвалення Положення про організацію контролю органами юстиції стану правової освіти населення у зв'язку із втратою чинності наказу Міністерства юстиції від 14 листопада 2011 р. № 3325/5 «Про затвердження порядку проведення органами юстиції перевірок стану правової освіти». Окрім того, пріоритетними шляхами розвитку забезпечення правової освіти населення в Україні визнано: а) розмежування повноважень МОН України та Мін'юсту України на рівні формальної та неформальної правової освіти населення та закріплення повноважень МОН України у досліджуваній сфері у межах формальної освіти, водночас Мін'юсту України – у межах неформальної освіти; б) створення при МОН України підрозділу з координації діяльності навчальних закладів щодо правової освіти; в) розробка системи підготовки та підвищення кваліфікації учителів предметів правового циклу; г) регламентація діяльності юридичних клінік як суб'єктів реалізації правової освіти населення; г) закріплення взаємодії суб'єктів, що формують та реалізують державну політику щодо правової освіти населення.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Гуцул В.В. Зарубіжний досвід правової освіти населення в країнах ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. № 40. Т. 3. С. 102–107.
2. Гуцул В.В. Нормативно-правове регулювання правової освіти населення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 1(16). Т. 2. С. 3–6.
3. Гуцул В.В. Дошкольные и школьные учебные заведения как субъекты реализации правового образования. *Право и Политика*. 2018. № 2. С. 107–112 (Кыргызская Республика).
4. Гуцул В.В. Адміністративно-правовий статус Міністерства юстиції України у сфері правової освіти населення. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 1(17). С. 49–53.
5. Гуцул В.В. Нормативно-правове забезпечення правової освіти населення: міжнародно-правовий аспект. *Актуальні проблеми правознавства*. Вип. 2(18). 2019. С. 43–48.
6. Гуцул В.В. Сучасний стан та проблемні питання реалізації правової політики держави щодо правової освіти населення. *Наукові записки. Серія «Право»*. 2019. Вип. 6. С. 94–97.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Гуцул В.В. Шляхи модернізації сучасної правової освіти населення. *Актуальні проблеми національного законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 18 квіт. 2019 р.)*. Кропивницький: ПОЛІМЕД-сервіс, 2019. Ч. 1. С. 77–79.

8. Гуцул В.В. Завдання і принципи правової освіти працівників Національної поліції України. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 11 квіт. 2019 р.). Харків: ХНУВС, 2019. С. 88–90.

9. Гуцул В.В. Реалізація правової політики держави щодо правової освіти населення. *Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 17 трав. 2019 р.). Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2019. С. 26–28.

10. Гуцул В.В. Про стан нормативного регулювання правової освіти населення. *Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 7–8 груд. 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. Ч. 2. С. 57–61.

11. Гуцул В.В. Розвиток правової освіти населення в Україні: історичний аспект. *Актуальні проблеми національного законодавства*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 8 листоп. 2018 р.). Кропивницький: ПОЛІМЕД-сервіс, 2018. С. 108–111.

АНОТАЦІЯ

Гуцул В. В. Адміністративно-правове забезпечення правової освіти населення. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2019.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних і практичних проблем адміністративно-правового забезпечення правової освіти населення. У роботі з'ясовано правову природу правової освіти населення як об'єкта адміністративно-правового регулювання та одного із напрямів правової політики держави. Здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення формування та реалізації державної правової політики щодо правової освіти населення. Досліджено систему суб'єктів реалізації правової політики держави та забезпечення правової освіти населення. Охарактеризовано поняття та структуру адміністративно-правового механізму забезпечення реалізації правової освіти населення, форми та методи її забезпечення, адміністративні процедури реалізації правової освіти населення. Наведено зарубіжний досвід формування та реалізації державної політики України щодо правової освіти населення. Визначено перспективні напрями розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів реалізації державної правової політики щодо правової освіти населення шляхом розробки та ухвалення Концепції безперервної освіти населення, а також Закону України «Про правову освіту населення»; розмежування повноважень МОН України та Мін'юсту України на рівні формальної та неформальної правової освіти населення; створення при МОН України підрозділу з координації діяльності навчальних закладів щодо правової освіти; розробки системи підготовки та підвищення кваліфікації учителів предметів правового циклу; регламентації діяльності юридичних клінік як

суб'єктів реалізації правової освіти населення; закріплення взаємодії суб'єктів, що формують та реалізують державну політику щодо правової освіти населення.

Ключові слова: права освіта населення, державна політика, адміністративно-правове регулювання, нормативно-правове забезпечення, система суб'єктів, адміністративна процедура, формальна освіта, неформальна освіта.

АННОТАЦИЯ

Гуцул В. В. Административно-правовое обеспечение правового образования населения. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; финансовое право, информационное право». – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2019.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и практических проблем административно-правового обеспечения правового образования населения. В работе рассмотрено правовое образование населения как объект административно-правового регулирования и одно из направлений правовой политики государства. При этом правовое образование как направление государственной политики является составляющей образовательной и правовой политики государства, представляет собой официально признанную, целенаправленную, организационную деятельность государства в лице субъектов, ответственных за выработку и реализацию этой политики, направленную на эффективную и результативную реализацию стратегических целей, задач, программ правового образования как одного из ключевых факторов развития демократического общества. В то же время правовое образование как объект административно-правового регулирования понимается: а) как процесс, предусматривающий приобретение правовых знаний, навыков и умений реализации правовых норм в повседневной жизни; б) как система – система субъектов реализации правового образования, система законодательства, регулирующего отношения в сфере правового образования, система учебных заведений, система средств воспитательного и учебного воздействия и т.д.; в) как результат – результатом правового образования является создание условий для приобретения правовых знаний, а также формирования правовых поведенческих установок и мотивов правомерного поведения.

Сформулирована сущность административно-правового регулирования правового образования, которая заключается в урегулированной нормами административного законодательства целенаправленной, систематической, последовательной деятельности органов публичной администрации, направленной на упорядочение общественных отношений в сфере правового образования, их реализацию, развитие и охрану с помощью административно-правовых мер.

Рассмотрена и охарактеризована система принципов правового образования, осуществлен анализ нормативно-правового обеспечения

формирования и реализации государственной правовой политики по правовому образованию населения, сделан вывод о невыполнении многих положений, определенных в действующих нормативно-правовых актах, регулирующих вопросы правового образования на общегосударственном уровне или несоответствии их требованиям времени.

Охарактеризована система субъектов реализации правовой политики государства и обеспечения правового образования, рассмотрены их полномочия, доказана необходимость разграничения полномочий между Министерством образования и науки и Министерством юстиции по правовому образованию населения по таким видам образования как формальное и неформальное соответственно.

Определено понятие административно-правового механизма обеспечения реализации правового образования населения, выделены его признаки, а также структура административно-правового механизма обеспечения реализации правового образования населения, составляющими которой является нормативная, институциональная, функциональная, раскрыта их сущность.

Определены формы и методы обеспечения правового образования, охарактеризована административная процедура реализации правового образования населения. Акцентируется внимание на недостатках административной процедуры предоставления бесплатной правовой помощи, а именно: фактическая невозможность замены лицом адвоката в связи с невозможностью центров бесплатной вторичной правовой помощи самостоятельно принять решение о замене адвоката; текучесть кадров и их незначительный практический опыт, что сегодня является основной проблемой, которая непосредственно касается качества предоставления правовой помощи и предложены пути их устранения.

Акцентируется внимание на таких приоритетных путях развития обеспечения правового образования населения, как: а) разграничение полномочий Министерства образования и науки и Министерства юстиции Украины на уровне формального и неформального правового образования населения; б) создание при Министерстве образования и науки Украины подразделения по координации деятельности учебных заведений по правовому образованию; в) разработка системы подготовки и повышения квалификации учителей предметов правового цикла; г) регламентация деятельности юридических клиник как субъектов реализации правового образования населения; д) закрепление взаимодействия субъектов, формирующих и реализующих государственную политику по правовому образованию населения.

Ключевые слова: правовое образование населения, государственная политика, административно-правовое регулирование, нормативно-правовое обеспечения, система субъектов, административная процедура, формальное образование, неформальное образование

SUMMARY

Hutsul V.V. Administrative and legal support of legal education of the population. – *Qualifying scientific work (manuscript).*

Dissertation for a Candidate Degree in Law in specialty 12.00.07 «Administrative Law and Process; finance law; information law». – Research Institute of Public Law, Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to the study of theoretical and practical problems of administrative and legal support of the legal education of the population. The scientific work considers the legal education of the population as an object of administrative regulation and one of the directions of the legal policy of the state. At the same time, legal education as a direction of state policy is a component of the educational and legal policy of the state, represents the officially recognized, focused, organizational activity of the state in the person of entities responsible for the development and implementation of this policy aimed at the effective and efficient implementation of strategic goals, objectives, programs legal education as one of the key factors in the development of a democratic society. At the same time, legal education as an object of administrative regulation is understood: a) as a process involving the acquisition of legal knowledge, skills and abilities to implement legal norms in everyday life; b) as a system - a system of subjects of the implementation of legal education, a system of legislation governing relations in the field of legal education, a system of educational institutions, a system of educational and educational means, etc .; c) as a result, the result of legal education is the creation of conditions for the acquisition of legal knowledge, as well as the formation of legal behavioral attitudes and motives for lawful behavior.

The essence of the administrative and legal regulation of legal education has been formulated, which consists in the goal-directed, systematic, consistent activity of public administration bodies regulated by the norms of administrative legislation aimed at streamlining public relations in the field of legal education, their implementation, development and protection through administrative and legal measures.

The system of principles of legal education has been considered and characterized, the analysis of the legal framework for the formation and implementation of the state legal policy on the legal education of the population has been carried out, the conclusion has been made that many of the provisions defined in the current regulatory legal acts governing legal education at the national level or their non-compliance time requirements.

The system of subjects of the implementation of the legal policy of the state and the provision of legal education has been characterized, their powers have been examined, there also has been proved bthe need for differentiation of powers between the Ministry of Education and Science and the Ministry of Justice for the legal education of the population in such types of education as formal and non-formal, respectively.

The concept of the administrative-legal mechanism for ensuring the implementation of the legal education of the population has been defined, its features have been highlighted, as well as the structure of the administrative-legal mechanism for ensuring the implementation of the legal education of the population, the

components of which are normative, institutional, functional, their essence has been revealed.

The forms and methods of ensuring legal education have been determined, the administrative procedure for the implementation of legal education of the population has been characterized. It focuses on the shortcomings of the administrative procedure for the provision of free legal assistance, namely: the fact that the person cannot be replaced by a lawyer due to the impossibility of free secondary legal aid centers to decide on their own to replace the lawyer; staff turnover and their insignificant practical experience, which today is the main problem that directly relates to the quality of providing legal assistance and suggested ways to address them.

It focuses on such priority ways of development of ensuring legal education of the population, as: a) delimitation of powers of the Ministry of Education and Science and the Ministry of Justice of Ukraine at the level of formal and non-formal legal education of the population; b) the creation at the Ministry of Education and Science of Ukraine of a unit for coordinating the activities of legal education institutions; c) the development of a system for the training and professional development of teachers of subjects of the legal cycle; d) regulation of the activities of legal clinics as subjects of the implementation of legal education of the population; e) consolidation of the interaction of entities that formulate and implement state policy on the legal education of the population.

Key words: legal education of the population, state policy, administrative and legal regulation, legal support, system of subjects, administrative procedure, formal education, non-formal education.